

Till:
Utbildningsminister
Simona Mohamsson

Utbildningsdepartementet

För kännedom:
Utbildningsutskottet
Skolverket

2026-10-28

Fremia
Box 16355
103 26 Stockholm

08-702 54 00
info@fremia.se
fremia.se

Begäran om senarelagt ikraftträdande av offentlighetsprincipen för enskilda huvudmän inom skolväsendet

Fremia hemställer att regeringen skyndsamt tar initiativ till en lagändring för att senarelägga införandet av offentlighetsprincipen för enskilda huvudmän inom förskola, skola och fritidshem.

Det beslutade ikraftträdandet 1 januari 2027 ger huvudmännen orimligt kort tid att förbereda sig för en omfattande och genomgripande förändring. Skolverkets stödmaterial ska publiceras först 18 december 2026. Huvudmännen får därmed endast två kalenderveckor, som dessutom sammanfaller med jul- och nyårshelgerna, för att omsätta den statliga vägledningen i fungerande organisation, system och rutiner. För att reformen ska leda till en rättssäker och likvärdig tillämpning måste huvudmännen få faktiska möjligheter att förbereda verksamheten.

Fremia hemställer därför att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag som innebär att offentlighetsprincipen för enskilda huvudmän träder i kraft som tidigast **1 juli 2027**.

En omfattande förändring för huvudmännen

Införandet av offentlighetsprincipen innebär att enskilda huvudmän ska börja tillämpa ett regelverk som hittills huvudsakligen har hanterats av myndigheter och offentliga organisationer.

Huvudmännen behöver bland annat bygga upp fungerande registratur och diarieföring, införa rutiner för mottagande och utlämnande av allmänna handlingar, kunna genomföra korrekta sekretessprövningar, säkerställa dokumentation och arkivering, fördela ansvar mellan styrelse, ledning och personal, anpassa eller upphandla tekniska system, utbilda styrelser, rektorer och berörda medarbetare, samt upprätta rutiner för beslut och överklaganden.

Detta är inte förändringar som kan genomföras under några få veckor. Rutinerna måste också hinna prövas och kvalitetssäkras

innan huvudmännen börjar fatta beslut som kan beröra känsliga uppgifter om barn, elever, vårdnadshavare och personal.

Statens stöd kommer för sent

Skolverkets stödmaterial och utbildningsinsatser ska enligt nuvarande plan publiceras 18 december 2026. Reglerna ska börja tillämpas 1 januari 2027.

Det innebär att huvudmännen får tillgång till central statlig vägledning endast dagar innan regelverket träder i kraft. Det är dessutom fortfarande oklart vad stödmaterialet kommer att innehålla och om det kommer att ge huvudmännen den konkreta vägledning som krävs för att hantera regelverket i praktiken. För Fremias medlemmar är det avgörande med riktigt bra stödmaterial/vägledning i hur man gör sekretessprövningar. Det behövs bland annat för att minimera risken för att allmänna handlingar som innehåller sekretessbelagda uppgifter felaktigt ska lämnas ut.

Att Skolverket har fått i uppdrag att ta fram särskilt stöd visar i sig att regelverket är komplext och att det finns ett stort behov av vägledning. Det måste därför finnas en rimlig tidsperiod mellan publiceringen av stödet och ikraftträdandet.

Under denna period behöver huvudmännen kunna analysera vägledningen, fastställa ansvar, anpassa tekniska system, utbilda personal och styrelser samt pröva rutinerna i den egna verksamheten.

Idéburna och mindre huvudmän drabbas särskilt hårt

Många av Fremias medlemmar är mindre idéburna förskolor, skolor och fritidshem. Verksamheterna bygger på en demokratisk värdegrund och återinvesterar eventuella överskott i verksamheten. Flera drivs som föräldra- eller personalkooperativ och har små eller inga separata administrativa organisationer.

Den typiska Fremiamedlemmen har färre än tio anställda, och styrelsen består av lekmän. Rektor ansvarar för, och är oftast även en del av, den dagliga operativa verksamheten. Det är organisationer där allt arbete handlar om barnen. Det finns ingen administrativ funktion. Än mindre har de egna registratorer, arkivarier eller jurister som med kort varsel kan ta ansvar för diarieföring, dokumenthantering och komplicerade sekretessprövningar.

De lättnadsregler som beslutats löser inte det grundläggande problemet. Även mindre huvudmän behöver bygga upp kompetens och rutiner för att bedöma om handlingar ska lämnas ut, genomföra sekretessprövningar och fatta rättssäkra beslut.

Ett forcerat införande riskerar att slå särskilt hårt mot de verksamheter som har minst administrativa resurser.

Risker för rättssäkerheten

Offentlighetsprincipen är inte en administrativ detaljfråga. Felaktig hantering kan få allvarliga konsekvenser för både enskilda och verksamheter.

Om huvudmännen inte får tillräckligt med tid, stöd och utbildning ökar risken för felaktiga eller olikartade sekretessbedömningar, att handlingar lämnas ut trots att uppgifterna ska skyddas, att handlingar inte lämnas ut trots att allmänheten har rätt att ta del av dem, brister i dokumentation och handläggning, samt stora skillnader i tillämpningen mellan olika huvudmän.

Fremia har tidigare framhållit att bristande kompetens vid tillämpningen av regelverket kan innebära en risk för att känsliga uppgifter om barns och elevers personliga förhållanden röjs obehörigen.

En rättssäker reform förutsätter att de verksamheter som ska tillämpa reglerna har fått möjlighet att förstå dem och bygga upp de funktioner som krävs.

Resurser riskerar att tas från barn och elever

De nya kraven innebär ökade administrativa arbetsuppgifter och kostnader för huvudmännen. För idéburna verksamheter med små ekonomiska marginaler finns sällan utrymme att hantera dessa kostnader utan att andra delar av verksamheten påverkas.

När huvudmän med kort varsel behöver köpa in system, anlita juridisk kompetens och lägga arbetstid på diarieföring, arkivering och sekretessprövningar riskerar resurser att flyttas från undervisning, elevstöd och pedagogisk verksamhet.

I underlaget till de föreslagna lätttnadsreglerna uppskattades den årliga kostnaden för mindre huvudmän till mellan 76 600 kronor och 291 080 kronor. Fremia har tidigare bedömt (se Fremias remissvar på betänkandet *Offentlighetsprincipen eller insynslag – Allmänhetens insyn i enskilda aktörer inom skolväsendet* (SOU 2024:28)) att dessa kostnader är oskäligen i förhållande till reformens syfte och att det saknas ett tillräckligt underlag för beräkningarna.

När staten inför nya och omfattande krav måste staten också säkerställa att huvudmännen har ekonomiska förutsättningar att uppfylla dem. En senareläggning behöver därför kombineras med en lösning för hur huvudmännens implementeringsarbete och varaktigt ökade kostnader ska finansieras.

Fremia hemställer att regeringen:

1. skyndsamt tar initiativ till en lagändring för att offentlighetsprincipen för enskilda huvudmän inom förskola, skola och fritidshem ska träda i kraft som tidigast **1 juli 2027**, i stället för 1 januari 2027,
2. säkerställer att samtliga bestämmelser som behövs för reformens genomförande senareläggs så att regleringen kan träda i kraft samtidigt och sammanhållet,
3. ger huvudmännen tillräcklig tid efter publiceringen av Skolverkets stödmaterial för att utbilda berörda personer, anpassa system och kvalitetssäkra verksamheternas rutiner,
4. samt säkerställer statlig finansiering av huvudmännens implementeringsarbete och de varaktigt ökade kostnader som reformen innebär.

En senareläggning till 1 juli 2027 förändrar inte reformens syfte eller innehåll. Men det skapar något bättre förutsättningar för att offentlighetsprincipen ska kunna tillämpas rättssäkert, likvärdigt och fungerande från första dagen.

Det är inte rimligt att kräva att enskilda huvudmän ska genomföra en så omfattande förändring utan tillräcklig tid, vägledning och finansiering. Ytterst handlar det om att värna barn och elever och se till att reformen inte genomförs på bekostnad av utbildningens kvalitet.

Med vänlig hälsning,

Patrik Schröder
Intressepolitisk chef, Fremia